

УДК: 930.253:352(477.83-25):001.89 «1960/1980»

**До історії студій зі спеціальних історичних дисциплін
при Центральному державному історичному архіві України, м. Львів**

Ю.В. НАЛИВАЙКО

Київський національний університет культури та мистецтв, м.Київ, Україна,
E-mail: yuliya_ovr@rambler.ru

Авторське резюме

Розкрито значення творчого спадку учасників постійного семінару з джерелознавства, архівознавства та інших спеціальних історичних дисциплін при Центральному державному історичному архіві України у м. Львові для становлення і розвитку вітчизняної історичної думки та накопичення знань про документ завдяки заснуванню в його стінах особливого центру наукової комунікації. Львівські історики-архівісти Поводили дослідження у галузі дипломатики, палеографії, сфрагістики, філігранології, історичного джерелознавства, археографії, історіографії, історичної картографії, топонімії (топоніміки), нумізматики, геральдики, метрології тощо. Серед них окремої уваги заслуговують праці В.О. Гавриленка, Я.Р. Дашкевича, П.І. Захарчишиної, Я.Д. Ісаєвича, В.В. Зварича, О.А. Купчинського та багатьох інших. До кола їх наукових вподобань відносять такі напрями як історія паперу, печаток, гербів, карт, грошових знаків, старовинних мір довжини, ваги, часу, середньовічних календарів, давніх текстів тощо. Науковці Львівської джерелознавчої школи зробили вагомий внесок у накопичення знань про документ, опублікувавши протягом більш ніж двадцятирічного періоду чимало монографій і статей у фахових періодичних виданнях. Дослідження їхнього наукового доробку є актуальним для вітчизняної історичної наукової думки та документознавства.

Ключові слова: архів, історія, семінар, комунікація, спеціальні історичні дисципліни, документознавство.

© Ю.В. Наливайко, 2015

To the history of historical research at the central state historical archives of Ukraine in L'viv

YU.V. NALIVAYKO

Kyiv national university of culture and arts, Kyiv, Ukraine, E-mail: yuliya_ovr@rambler.ru

Abstract

We described the contribution of participants of theoretical seminar of Archivistics and special historical disciplines at the Central State Historical Archive of Ukraine in L'viv in the accumulation of knowledge about the document by creating a center of scientific communication. Its employees did research of special historical disciplines. The article describes the activities of Y. Dashkevych, V. Havrylenko, V. Zvarych, P. Zakharchyshyna, I. Svarnyk, A. Kupchinsky, J. Isayevych and others. These scientists studied the history of paper, stamps, emblems, maps, currency, old measures of length, weight, time, medieval calendars, ancient texts and others. These scientists for more than twenty years published many books and articles in professional periodicals. They have contributed to the accumulation of knowledge about the document and development of records management. The study of their creative heritage is important for modern scientists, who study the history of the accumulation of knowledge about the document. It is important the study of scientific achievements archivists of Central State Historical Archive of Ukraine in L'viv as a whole.

Keywords: archive, history, seminar, communication, special historical disciplines, records management.

Постановка проблеми. Прихильники провідних документознавчих теорій сьогодення, незважаючи на деякі їх відмінності, пояснюючи зв'язки документознавства з іншими галузями знань, сходяться щодо підтвердження інтегративності дисциплін документально-комунікаційного циклу. Питання взаємозв'язку розвитку і становлення спеціальних історичних дисциплін та документознавства покладені в основу сучасних наукових студій.

Історик та документознавець В.В. Бездрабко, розглядаючи дану проблематику, стверджує, що становлення документознавства відбувалось також у «лоні» спеціальних історичних дисциплін (далі – СІД) [1, с. 58–83].

Постійний семінар з архівознавства, джерелознавства та інших спеціальних історичних дисциплін (далі – семінар), заснований при Центральному державному історичному архіві України в м. Львові (далі – ЦДІАЛ України) у 1961 р., став центром історико-документознавчих досліджень у Західній Україні в другій половині ХХ ст. [2]. Розробляючи нагальні на той час проблеми з архівознавства та спеціальних історичних дисциплін (далі – СІД), львівські науковці в 1960–1980-х рр. долучились до накопичення знань про документ та створення передумов до конститування документознавства як наукової й навчальної дисципліни.

Мета дослідження. Важливо дослідити вплив історичних студіювань документа в Україні на становлення документознавчих знань на прикладі одного з найбільш помітних осередків наукової комунікації, створеному при ЦДІАЛ України у II половині ХХ ст.

Аналіз досліджень і публікацій. Донині творчі здобутки співробітників ЦДІАЛ України були частково описані у працях М.Г. Вавричин, Н.Ф. Врадій, П.І. Захарчишиної та ін. Внесок доробку учасників семінару Львівського історичного архіву у накопичення знань про документ вперше було розглянуто істориком, до-

кументознавцем В.В. Бездрабко [1, 139–170].

Виклад основного матеріалу. Львівськими науковцями проводилась активна робота з історичних досліджень документа завдяки методичному арсеналу дипломатики, палеографії, сфрагістики, філігранології тощо. На увагу заслуговують дослідження з історичного джерелознавства, археографії, історіографії, історичної картографії, топонімії (топоніміки), нумізматики, геральдики, метрології тощо. Розглянемо деякі з перелічених напрямів студіювань у виконанні львів'ян.

Із-поміж інших слід виокремити значення доробку учасників семінару при ЦДІАЛ України в галузі сфрагістики. Сфрагістичні студії становлять інтерес для дослідників історії документів, оскільки печатки вважаються одним із основних знаків засвідчення оригіналу документа.

Один із найпомітніших доробків у цьому напрямі належить О.В. Маркевичу. Зокрема ним опубліковано результати студіювання методів виявлення й описання сфрагістичних пам'яток, що застосовувались співробітниками ЦДІАЛ України [20]. Станом на 1964 р. у фондах архіву залишалась чимала кількість недостатньо або зовсім недосліджених печаток. Архівістами проводилась активна робота з виявлення, обліку та описання давніх печаток, до того ж, не окремо, а в комплексі зі студіюванням документального масиву в цілому, що, на думку дослідників, значною мірою поліпшувало результативність. Крім того, співробітниками ЦДІАЛ України вже на початку 1960-х було розроблено єдину картку обліку та описання сфрагістичних пам'яток, оскільки, в процесі нагромадження таких джерел, виникла необхідність досягти певної уніфікації в дослідженнях, єдиного обліку печаток [20].

Важливим напрямом наукових уподобань О.В. Маркевича була історія печаток населених пунктів західноукраїнських земель. Дослідник всебічно вивчав давні печатки міст Володимира

(нині – Володимир-Волинський), Львова та Перемишля, резюмуючи результати наукових пошуків окремих громад у вищезгаданих містах, що мали Магдебурзьке право та канцелярії, де для засвідчення документів використовувалась власна печатка [12].

Дослідник цікавився не лише історією печаток, але й розглядав проблеми визначення поняття «печатка», основні принципи та методи збирання, класифікації, публікації та використання печаток для історичного дослідження (повідомлення на семінарі при ЦДІАЛ України 27 грудня 1973 р.) [4]. Темати його наукових розвідок також стали «Документальні матеріали ЦДІА УРСР у м. Львові як джерело для вивчення сфрагістики», «Печатки і штампи партійних органів галицьких і буковинських комуністів (1919–1921 рр.)», «Печатки Комуністичної партії Східної Галичини» тощо [21–23].

Серед здобутків львівських науковців у галузі сфрагістики, окрім студій О.В. Маркевича, заслуговують також окремої уваги праці В.В. Зварича, В.О. Гавриленка, І.І. Сварника [2]. Крім того, у цій галузі того часу працювали В.В. Грабовецький, П.М. Жолтковський, С.С. Бокало, В.С. Терський та ін. [13, 28]. Історія української сфрагістики як наукової дисципліни стала об'єктом досліджень В.О. Гавриленка, який на початку 1980-х рр. захистив кандидатську дисертацію з теми: «Історіографія української сфрагістики (дорадянський період)» [7]. Йому належать публікації – «Дослідження з сфрагістики дорадянського періоду» (1964), «Радянські дослідження з сфрагістики: історико-бібліографічний нарис» (1964), «Нагромадження сфрагістичних знань з давніх часів до середини XIX ст. Початок української сфрагістики» (1969), «Українська сфрагістика. Питання предмета історіографії» (1977) [6–10]. Також були зроблені доповіді й повідомлення на засіданнях семінару при ЦДІАЛ України з таких тем: «Історіографічно-бібліографічний огляд сфрагістики Радянського Союзу» (26 лютого 1964 р.) [28], «Основні напрями розвитку радянської сфрагістики» (17 жовтня 1976 р.) [3]. Хронологічні межі досліджень В.О. Гавриленка вітчизняної сфрагістики простягались від перших практичних знань до становлення окремої спеціальної історичної дисципліни. Історик вивчав також вузько спеціалізовані теми, наприклад, як описаний у праці монаха Києво-Печерського монастиря Нестора звичай застосування печаток у Київській Русі, дослідження гетьманських печаток гадяцьким полковником Г.І. Грабянкою (1710 р.), роль у розвитку сфрагістики харківського, львівського та київського університетів (XVIII–XIX ст.), а також внесок установлення галузі знань учених К.П. Пауловича, Є.О. Болховітинова та ін. [9]. Дещо пізніше до досліджень зі сфрагістики долучився І.І. Сварник, який займався вивченням історичного

значення сфрагістичних пам'яток та умов зберігання підвісних і прикладних печаток [25].

Найпродуктивнішим періодом роботи семінару став час поживалення джерелознавчих досліджень у нашій державі [1, с. 60–63]. Львівські історики-архівісти студювали історичні джерела з метою введення їх до наукового обігу, вдосконалення методики видання. Із-поміж інших особливої уваги заслуговує доробок П.І. Захарчишиної, І.І. Сварника, О.А. Купчинського, Я.Д. Ісаєвича та У.Я. Єдлінської [2].

Принципи публікації документів почали вивчатись співробітниками архіву задовго до початку історії постійного семінару [27]. У другій половині XX ст. ними була описана методика укладання з нагоди 700-річчя м. Львова збірки документів, яку умовно поділили на такі етапи: 1) відбір документів та складання до них анотацій і тематичних карток за хронологічним принципом (королівські декрети, універсали, мандати, постанови міської ради, обвинувачувальні акти, рішення суду, цехові статuti, привілеї та ін. на латинській та старопольській мовах); 2) розшифрування скорочень тексту різними способами; 3) виклад текстів, як найважчий вид роботи (у цьому випадку архівісти вирішили викласти текст документів, здійснивши критичний підхід, тобто зберігаючи всі особливості мовної епохи, виправляючи граматичні помилки, неправильну пунктуацію тощо); 4) датування; 5) переклад документів [27]. Пізніше про це писали О.А. Купчинський та І.І. Сварник. Зокрема на Республіканській нараді «Українська археографія: сучасний стан та перспективи розвитку» в грудні 1988 р. О.А. Купчинський поділився з колегами своїми спостереженнями щодо особливостей видання документів, що датуються від початку державності Київської Русі до XIV ст. та запропонував до видання «корпус документів і матеріалів Галицько-Волинського князівства XIII – першої половини XIV ст.» [19]. І.І. Сварник підтримав думку колеги, зацентрувавши увагу на перспективах публікації актових документів ґродських і земських судів та інших комплексів документів [24].

Я.Д. Ісаєвич, досліджуючи українську археографію XVII–XVIII ст., дотримувався поглядів радянського історика-археографа П.Г. Софінова, який визначав археографію як допоміжну історичну дисципліну, що має основним завданням «вирішення питань, зв'язаних із виданням документів, незалежно від часу їх походження, а також вивчення розвитку методів видання письмових пам'яток і історії публікації документів» [18]. Я.Д. Ісаєвич, усупереч поширеній на той час думці – визнання існування вітчизняної археографії з XIX ст., взявся довести, що перші археографічні проби датуються XVI–XVII ст. На підтвердження власних спостережень історик вказує на приклади публікації рукописних текстів українськими друкарями,

форма та зміст яких прямо залежали від періоду історії нашої країни та, відповідно, збільшення чи зменшення впливу на вітчизняне діловодство держав-сусідів. Серед найбільш вагомих археографічних праць, що характеризувались досить високим рівнем укладання, Я.Д. Ісаєвич виокремлює такі: «Книжиця» (1958 р.), «Про привілеї надані польськими королями і деякі докази, які рекомендують і підтверджують унію» (1605 р.), «Апології книжки діалектом руським написаної, польським зась ве Львове друкованої, в коротце о правде зсумованая» (1628 р.) [18]. Також історик описав надруковані у Києві статті Богдана Хмельницького (1654 р.) та Переяславських статей (1659 р.), що супроводжувались відповідними царськими указами та були надруковані за редакцією, запропонованою тодішнім російським урядом. Найбільш успішними вітчизняними археографами XVI–XVII ст., на думку Я.Д. Ісаєвича, слід вважати Ш. Фіоля, І. Федорова, Д. Наливайка [18].

Відомо, що в архіві зберігається рукопис незмінного учасника семінарів при ЦДІАЛ України У.Я. Єдлінської «Заметки для обсуждения «Правил издания исторических документов в СССР», М., 1969» [32]. Зокрема, У.Я. Єдлінська зазначила, що вони потребують «повної переробки», а саме: у параграфі 22 рекомендувала при науково-критичному аналізі документів звертати увагу не лише на дослідження достовірності фактів, походження, час, місце і умови створення документів, а й указувати відомості про критику документів, що стали вирішальними при підборі їх до публікації. Вона висловила пропозицію – додати перелік внутрішніх і зовнішніх ознак документа, правила опису документів із датами, зафіксованими буквеним способом, список літератури, предметно-тематичний покажчик та допрацювати текст, який «не зовсім зрозумілий і не чіткий» [32].

Окрім У.Я. Єдлінської, принципи датування архівних документів розглядалися О.А. Купчинським. Знаний фахівець довів важливість першочерговості визначення часу укладання досліджуваного документа, проаналізував можливість перевірки, уточнення, встановлення, відновлення його документа на основі «однієї із внутрішніх ознак – змісту» [5].

Археографічна проблематика надовго «уко-рінилась» серед напрямів наукових розвідок співробітників ЦДІАЛ України. Так, до програми досліджень ЦДІАЛ України у 1983 р. була включена тема «Методика відбору історичних джерел для публікації в різних типах та видах видань документів», згідно з якою архівом було складено огляд аналітичних спостережень та проведено консультації із сектором археографії Всесоюзного науково-дослідного інституту документознавства та архівної справи (з 1991 р. – Всеросійський науково-дослідний інститут документознавства та архівної справи) [33].

Разом з археографією архівісти досліджували деякі питання з історіографії. Наприклад, Я.Р. Дашкевич запропонував власне бачення класифікації сукупності знань, якими користуються при історіографічному дослідженні. Історик умовно поділив їх на два види – «знання здобуті з історичних джерел» та «знання позаджерельного характеру» [11]. До того ж, дослідник вважав, що джерела бувають «безпосередніми» та «посередніми» (при посередництві третьої особи) [11]. Також, на думку вченого, слід розрізняти історіографічні дослідження вищого (обґрунтоване осмислення певних історичних явищ) та нижчого (виклад оголеної фактографії) рангу [11].

Окремі наукові розвідки Я.Д. Ісаєвича стосувались історії історіографічного знання [29]. Як ось на семінарі при ЦДІАЛ України 24 листопада 1965 р. Я.Д. Ісаєвич у повідомленні «Невідомі пам'ятка української історіографії XVII ст.» представив твір 1670-х рр. за авторством православно-шляхтича, який працював у гродській чи земській канцелярії «Походження і життя львівських єпископів грецького обряду» [29].

Вагомими були також нумізматичні студії. Результатом багаторічної праці з нумізматики стало видання незмінним учасником семінарів при ЦДІАЛ України В.В. Зваричем «Нумізматичного словника» (1972 р.) [15]. За словами його сучасників, він став першим в Україні виданням такого типу [17]. В.В. Зваричем було зібрано й роз'яснено основні терміни, які вживались при нумізматичних дослідженнях та в процесі упорядкування відповідних колекцій. Історик склав опис вигляду монет, їх походження, технології виробництва, вартість та співвідношення між ними. У цьому словнику поряд із тлумаченням назв стародавніх монетних знаків, грошових одиниць та їх історії було вміщено дефініції деяких фінансових термінів, наприклад, «грошові реформи», «дефляція», «девальвація» тощо.

Виклад матеріалів дослідження був, здебільшого, орієнтований на опис історії вітчизняного грошового обігу [15]. Результати наукових розвідок В.В. Зварича стали темами для доповідей на семінарах при ЦДІАЛ України. Як ось 25 березня 1966 р. у доповіді «До питання про грошовий обіг в Галичині під пануванням Австро-Угорщини» дослідник описав грошову систему Австрії, що була розповсюджена і в Галичині протягом 1772–1914 рр. [30]. Доповідач запропонував розділити цей період грошового обігу на три частини: 1) «час обігу конвенційних монет», 2) «австрійська валюта», 3) «валюта коронова» [14]. Окрім В.В. Зварича, питаннями нумізматики цікавився Я.Д. Ісаєвич. Він склав рецензії на нумізматичні видання В.В. Зварича «Нумізматичний словник» (1972 р.) та М.Ф. Котляра «Шукачі й дослідники скарбів» (1971 р.) [16], поцінувавши досягнення цих дослідників у га-

лузі нумізматики та зауваживши про недоліки.

Студювання архівістами історії герба м. Львова збагатило тематичну геральдику. На семінарі при ЦДАЛ України 25 березня 1966 р. О.В. Маркевич у повідомленні «Герб міста Львова в XIV–XVIII ст.», проаналізувавши численну джерельну базу, дійшов твердження, що герб м. Львова до 80-х рр. XVIII ст. зображувався у вигляді міської брами з трьома вежами, в якій крокував лев вправо з відкритою пащею [30]. Для переконливості О.В. Маркевичем була організована виставка архівних документів XIV–XVIII ст., засвідчених печаткою м. Львова, що містила зображення герба [14].

При вивченні архівних документів науковці, як і всі інші, часто стикались із проблемами невідповідності давнього хронологічного поділу доби, року та давніх мір довжини, площі, об'єму й ваги з сучасними аналогами, що створювало труднощі для правильного трактування інформації, зафіксованої у цих документах. Це спонукало їх до певних теоретичних студювань із хронології (Я.П. Кісь, І.П. Крип'якевич, А.О. Содомора) [13] та метрології (Ю.М. Гроссман, Я.Г. Сенік, Я.Д. Ісаєвич) [26].

На семінарському засіданні 20 березня 1962 р., присвяченому історичній хронології, розглядалися особливості літочислення у візантійську добу, способи датування документів за вересневим, березневим і січневим роками з використання римських і арабських цифр (Я.П. Кісь), поділ дня на нерівні години та засоби ви-

мірювання часу, наприклад, водяний, піщаний і сонячний годинники, поява механічних годинників у Львові (1404 р.) в середньовічну добу (А.О. Содомора), а також особливості використання «народного календаря» при хронологічних дослідженнях (І.П. Крип'якевич) [13].

Старший науковий співробітник архіву Я.Г. Сенік більшу частину своїх наукових розвідок присвятив історії давніх одиниць виміру. Дослідження мір довжини, площі, об'єму і ваги, які використовувались на західноукраїнських землях протягом XVI–XVIII ст., давніх еталонів мір, відмінності у їх застосуванні в різних місцях і в різні періоди часу та їх вплив на соціально-економічні відносини, розвиток культури й побуту представлені в наукових публікаціях архівіста [26]. У Львівському історичному архіві зберігаються рукописи праць Я.Г. Сеніка, що становлять цінність для сучасних дослідників історії метрології («З історії уніфікації мір і формування метрологічних систем») [31].

Висновки. Отже, науковому осередку при ЦДАЛ України у II половині ХХ ст. належить вагомий внесок у розвиток спеціальних історичних дисциплін та накопичення знань про документ. Львівські історики-архівісти відзначились здобутками в галузі сфрагістики, нумізматики, геральдики, археографії та багатьох інших СІД, що займаються вивченням еволюції характеристик документа. Дослідження їх наукового доробку є актуальним для вітчизняної історичної наукової думки та документознавства.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ:

1. Бездрабко В.В. Документознавство в Україні: інституціоналізація та сучасний розвиток: [монографія] / В.В. Бездрабко. – К. : Четверта хвиля, 2009. – 720 с.
2. Бездрабко В. Семінар з архівознавства та допоміжних історичних дисциплін ЦДА України у Львові: науковий феномен [Електронний ресурс] / Валентина Бездрабко // Записки Львівської національної наукової бібліотеки України імені В. Стефаника. – 2008. – № 1. – С. 546–579. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/lmnbyivs_2008_1_35.pdf
3. Вавричин М. [Без назви] / М. Вавричин // Архіви України. – 1977. – № 1. – С. 90–91.
4. Вавричин М.Г. Семінар з архівознавства і спеціальних історичних дисциплін у ЦДА УРСР у м. Львові / М.Г. Вавричин // Архіви України. – 1974. – № 2. – С. 92–94.
5. Вавричин М.Г. Семінар з архівознавства та спеціальних історичних дисциплін / М.Г. Вавричин // Архіви України. – К., 1975. – № 4. – С. 93.
6. Гавриленко В. Дослідження з сфрагістики дорядянського періоду / В. Гавриленко // Науково-інформаційний бюлетень Архівного управління УРСР. – 1964. – № 4. – С. 33–42.
7. Гавриленко В. Историография украинской сфрагистики: досоветский период: автореф. дис. ... канд. ист. н. / В. Гавриленко; Львовск. гос. ун.-т им. Ив. Франка. – Льв., 1971. – 30 с.
8. Гавриленко В. Радянські дослідження з сфрагістики: історико-бібліографічний нарис / В. Гавриленко // Науково-інформаційний бюлетень Архівного управління УРСР. – 1964. – № 5. – С. 72–78.
9. Гавриленко В. Нагромадження сфрагістичних знань з давніх часів до середини ХІХ ст. Початок української сфрагістики / В. Гавриленко // Архіви України. – 1969. – № 6. – С. 16–24.
10. Гавриленко В.О. Українська сфрагістика. Питання предмета історіографії / В.О. Гавриленко. – К., Наук. думка, 1977. – 167 с.
11. Дашкевич Я. Питання розвитку історіографії спеціальних дисциплін історії України / Я. Дашкевич // Архіви України. – 1970. – № 4. – С. 9–12.
12. Захарчишина П. П'ята наукова конференція з питань архівознавства і спеціальних історичних дисциплін / П. Захарчишина // Архіви України. – 1966. – № 3. – С. 102–103.
13. Захарчишина П. Семінари з питань джерелознавства і спеціальних історичних дисциплін / П. Захарчишина // Науково-інформаційний бюлетень Архівного управління УРСР. – 1962. – № 4. – С. 43–45.
14. Захарчишина П. Семінари з питань джерелознавства і спеціальних історичних дисциплін / П. Захарчишина // Архіви України. – 1966. – № 4. – С. 99–100.

15. Зварич В.В. Нумізматичний словник / В.В. Зварич. – Львів, 1972. – 148 с., іл.
16. Ісаєвич Я.Д. З історії грошового обігу на Україні / Я. Ісаєвич // Архіви України. – 1972. – № 4. – С. 86–87.
17. Ісаєвич Я. Нумізматичний словник / Я. Ісаєвич // Архіви України. – 1973. – № 1. – С. 84–85.
18. Ісаєвич Я.Д. Українська археографія в XVII – XVIII ст. / Я.Д. Ісаєвич // Історичні джерела та їх використання. – 1964. – Вип. 1. – С. 174–187.
19. Купчинський О.А. Про принципи підготовки до видання корпусу документів Галицько-Волинського князівства XIII – першої половини XIV ст. // Українська археографія: сучасний стан та перспективи розвитку. Тези доп. Республіканської наради, грудень 1988 р. – К., 1988. – С. 105–107.
20. Маркевич О. Виявлення та описання сфрагістичних пам'яток / О. Маркевич // Науково-інформаційний бюлетень Архівного управління УРСР. – 1964. – № 5. – С. 27–31.
21. Маркевич О.В. Документальні джерела ЦДІА УРСР у м. Львові як джерело для вивчення сфрагістики // Історичні джерела та їх використання. – К. : Наук. думка, 1964. – Вип.1. – С.233–247.
22. Маркевич О.В. Печатки і штампи партійних органів галицьких і буковинських комуністів (1919–1921 рр.) // Історичні джерела та їх використання. – К. : Наук. думка, 1971. – Вип.5. – С.166–175.
23. Маркевич А.В. Печатки Комуністичної партії Східної Галичини // Друга республіканська наукова конференція з архівознавства та інших спеціальних історичних дисциплін. Матеріали. Друга секція. Спеціальні історичні дисципліни. – К., 1965. – С.208–218.
24. Сварник І.І. Перспективи публікації актового матеріалу гродських і земських судів та інших комплексів документів // Українська археографія: сучасний стан та перспективи розвитку. Тези доп. Республіканської наради, грудень 1988 р. – К., 1988. – С. 112–114.
25. Сварник І.І. Умови та способи зберігання підвісних і прикладних печаток / І.І. Сварник // Архіви України. – 1980. – № 4. – С. 33–36.
26. Сенік Я.Г. З історії метрології XVI – першої половини XIX ст. (На документальних матеріалах ЦДІАЛ УРСР у м. Львові) / Я.Г. Сенік // Архіви України. – 1973. – № 3. – С. 57–63.
27. Фостик П. К вопросу о принципах публикации документов XIV–XVIII вв. на иностранных языках / П. Фостик // Научно-информационный бюллетень. – 1957. – № 1. – С. 70–82.
28. ЦДІАЛ України, ф. 1, оп. 1, спр. 415, арк. 3–9.
29. ЦДІАЛ України, ф. 1, оп. 1, спр. 442, арк. 133.
30. ЦДІАЛ України, ф. 1, оп. 1, спр. 482, арк. 54–58.
31. ЦДІАЛ України, ф. 1, оп. 1, спр. 786, арк. 52–69.
32. ЦДІАЛ України, ф. 1, оп. 1, спр. 1039, арк. 1–3.
33. ЦДІАЛ України, ф. 1, оп. 1, спр. 1093, арк. 7–14.

Стаття надійшла до редакції 24.05.2015

REFERENCES:

1. *Bezdrabko V.V.* Dokumentoznavstvo v Ukraini: instytutsionalizatsiya ta suchasnyy rozvytok (Documentation in Ukraine: institutionalization and modern development). – K. : *Chetverta khvylya*, 2009. – 720 p.
2. *Bezdrabko V.* Seminar z arkhivoznavstva ta dopomizhnykh istorychnykh dystsyplin TsDIA Ukrayiny u L'vovi: naukovyy fenomen (Workshop Archival and auxiliary historical disciplines Central State Historical Archives of Ukraine in Lviv: scientific phenomenon) // *Zapysky L'viv's'koyi natsional'noyi naukovoyi biblioteky Ukrayiny imeni V. Stefanyka*. – 2008. – № 1. – P. 546–579. – Access: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/lnnbyivs_2008_1_35.pdf
3. *Vavrychyn M.* [Bez nazvy] / M. Vavrychyn // *Arkhivy Ukrayiny*. – 1977. – № 1. – P. 90–91.
4. *Vavrychyn M.H.* Seminar z arkhivoznavstva i spetsial'nykh istorychnykh dystsyplin u TsDIA URSR u m. L'vovi (Workshop Archival and special historical disciplines in the Central State Historical Archives in SSR. Lviv) // *Arkhivy Ukrayiny*. – 1974. – № 2. – P. 92–94.
5. *Vavrychyn M.H.* Seminar z arkhivoznavstva ta spetsial'nykh istorychnykh dystsyplin (Workshop Archival and special historical disciplines) // *Arkhivy Ukrayiny*. – K., 1975. – № 4. – P. 93.
6. *Havrylenko V.* Doslidzhennya z sfracistyky doradyans'koho periodu (Research on sfracistics pre-Soviet period) // *Naukovo-informatsynnyy byuleten' Arkhivnoho upravlinnya URSR*. – 1964. – № 4. – P. 33–42.
7. *Havrylenko V.* Ystoryohrafiya ukraynskoy sfracistyky: dosovet'sky peryod (Historiography Ukrainian sfracistics: pre-Soviet period). – Lv., 1971. – 30 p.
8. *Havrylenko V.* Radyans'ki doslidzhennya z sfracistyky: istoryko-bibliografichnyy narys (Soviet research on sfracistics: historical and bibliographical essay) // *Naukovo-informatsynnyy byuleten' Arkhivnoho upravlinnya URSR*. – 1964. – № 5. – P. 72–78.
9. *Havrylenko V.* Nahromadzhennya sfracistychnykh znan' z davnikh chasiv do seredy XIX st. Pochatok ukrayns'koyi sfracistyky (Sfracistychnykh accumulation of knowledge from ancient times to the middle of the XIX century. Begin Ukrainian sfracistics) // *Arkhivy Ukrayiny*. – 1969. – № 6. – P. 16–24.
10. *Havrylenko V.O.* Ukrayins'ka sfracistyka. Pytannya predmeta istoriohrafiyi (Ukrainian sfracistyka. The question of the subject of historiography). – K., *Nauk. dumka*, 1977. – 167 p.
11. *Dashkevych Ya.* Pytannya rozvytku istoriohrafiyi spetsial'nykh dystsyplin istoriyi Ukrayiny (The issue of special subjects historiography history of Ukraine) // *Arkhivy Ukrayiny*. – 1970. – № 4. – P. 9–12.
12. *Zakharchyshyna P.* P'yata naukova konferentsiya z pytan' arkhivoznavstva i spetsial'nykh istorychnykh dystsyplin (Fifth Scientific Conference for Archival and special historical disciplines) // *Arkhivy Ukrayiny*. – 1966. – № 3. – P. 102–103.
13. *Zakharchyshyna P.* Seminary z pytan' dzhereloznavstva i spetsial'nykh istorychnykh dystsyplin (Work-

- shops on source and special historical disciplines) // *Naukovo-informatsiynyy byuleten' Arkhivnoho upravlinnya URSSR*. – 1962. – №4. – P. 43–45.
14. *Zakharchyshyna P.* Seminary z pytan' dzhereloznavstva i spetsial'nykh istorychnykh dystsyplin (Workshops on source and special historical disciplines) // *Arkhivy Ukrayiny*. – 1966. – № 4. – P. 99–100.
15. *Zvarych V.V.* Numizmatychnyy slovnyk (Numismatic dictionary). – L'viv, 1972. – 148 p., il.
16. *Isayevych Ya.D.* Z istoriyi hroshovoho obihu na Ukrayini (From the history of money circulation in Ukraine) // *Arkhivy Ukrayiny*. – 1972. – № 4. – P. 86–87.
17. *Isayevych Ya.* Numizmatychnyy slovnyk (Numismatic dictionary) // *Arkhivy Ukrayiny*. – 1973. – № 1. – P. 84–85.
18. *Isayevych Ya.D.* Ukrayins'ka arkheohrafiya v XVII – XVIII st. (Ukrainian archeography in seventeenth – eighteenth century) // *Istorychni dzherela ta yikh vykorystannya*. – 1964. – Vyp. 1. – P. 174–187.
19. *Kupchyns'kyi O.A.* Pro pryntsyipy pidhotovky do vydannya korpusu dokumentiv Halyts'ko-Volyns'koho knyazivstva XIII – pershoi polovyny XIV st. (On the Principles of preparation of the set of documents Galicia-Volyn principality thirteenth - early fourteenth century) // *Ukrayins'ka arkheohrafiya: suchasnyy stan ta perspektivy rozvytku. Tezy dop. Respublikans'koyi narady, hruden' 1988 r.* – K., 1988. – P. 105–107.
20. *Markevych O.* Vyyavlennya ta opysannya sfracistychnykh pam'yatok (Identify and describe sfracistychnykh attractions) // *Naukovo-informatsiynyy byuleten' Arkhivnoho upravlinnya URSSR*. – 1964. – № 5. – P. 27–31.
21. *Markevych O.V.* Dokumental'ni dzherela TsDIA URSSR u m. L'vovi yak dzherelo dlya vvychnennya sfracistyky (Documentary sources SSR Central State Historical Archives in the city. Lviv as a source for learning sfracistics) // *Istorychni dzherela ta yikh vykorystannya*. – K. : *Nauk. dumka*, 1964. – Vyp.1. – P.233–247.
22. *Markevych A.V.* Pechatky i shtampy partyynykh orhaniv halyts'kykh i bukovyns'kykh komunistiv (1919–1921 rr.) (Seals and stamps of the Galician Party and the Communist Bukovynian (1919-1921)) // *Istorychni dzherela ta yikh vykorystannya*. – K. : *Nauk. dumka*, 1971. – Vyp.5. – P.166–175.
23. *Markevych A.V.* Pechatky Komunistychnoyi partiyi Skhidnoyi Halychyny (Seals Communist Party of Eastern Galicia) // *Druha respublikans'ka naukova konferentsiya z arkhivoznavstva ta inshykh spetsial'nykh istorychnykh dystsyplin. Materialy. Druha sektiya. Spetsial'ni istorychni dystsypliny*. – K., 1965. – P.208–218.
24. *Svarnyk I.I.* Perspektivy publikatsiyi aktovoho materialu hrods'kykh i zems'kykh sudiv ta inshykh kompleksiv dokumentiv (Prospects for publication assembly city and county courts and other facilities documents) // *Ukrayins'ka arkheohrafiya: suchasnyy stan ta perspektivy rozvytku. Tezy dop. Respublikans'koyi narady, hruden' 1988 r.* – K., 1988. – P. 112–114.
25. *Svarnyk I.I.* Umovy ta sposoby zberihannya pidvisnykh i prykladnykh pechatok (Terms and storage methods pendant and applied seals) // *Arkhivy Ukrayiny*. – 1980. – № 4. – P. 33–36.
26. *Senyk Ya.H.* Z istoriyi metrolohiyi XVI – pershoi polovyny XIX st. (Na dokumental'nykh materialakh TsDIAL URSSR u m. L'vovi) (History metrology XVI - first half of the nineteenth century. (The documentary materials of the Central State Historical Archives of Ukraine in the Ukrainian SSR. Lviv)) // *Arkhivy Ukrayiny*. – 1973. – № 3. – P. 57–63.
27. *Fostyk P.* K voprosu o pryntsyypakh publikatsyy dokumentov XIV–XVIII vv. na ynostrannykh yazykakh (On the question of the principles of publication of documents XIV-XVIII centuries. in foreign languages) // *Nauchno-informatsyonnyy byulleten'*. – 1957. – № 1. – P. 70–82.
28. Tsentral'nyy derzhavnyy istorychnyy arkhiv Ukrayiny (Central State Historical Archive Ukraine), f. 1, op. 1, spr. 415, ark. 3–9.
29. Tsentral'nyy derzhavnyy istorychnyy arkhiv Ukrayiny (Central State Historical Archive Ukraine), f. 1, op. 1, spr. 442, ark. 133.
30. Tsentral'nyy derzhavnyy istorychnyy arkhiv Ukrayiny (Central State Historical Archive Ukraine), f. 1, op. 1, spr. 482, ark. 54–58.
31. Tsentral'nyy derzhavnyy istorychnyy arkhiv Ukrayiny (Central State Historical Archive Ukraine), f. 1, op. 1, spr. 786, ark. 52–69.
32. Tsentral'nyy derzhavnyy istorychnyy arkhiv Ukrayiny (Central State Historical Archive Ukraine), f. 1, op. 1, spr. 1039, ark. 1–3.
33. Tsentral'nyy derzhavnyy istorychnyy arkhiv Ukrayiny (Central State Historical Archive Ukraine), f. 1, op. 1, spr. 1093, ark. 7–14.

Наливайко Юлія Василівна - асистент
Київський національний університет культури та мистецтв
Адреса: 01601, Київ, вул. Щорса, 36
E-mail: yuliya_ovr@rambler.ru

Nalivayko Yuliya Vasylivna – assistant
Kyiv national university of culture and arts
Address: 36, Schorsa Str., Kyiv, 01601, Ukraine
E-mail: yuliya_ovr@rambler.ru